

WYTYCZNE

Komisji ds. Etyki Badań Naukowych prowadzonych z udziałem ludzi na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu do wypełniania wniosków o dofinansowanie projektów badawczych w części dotyczącej kwestii etycznych

Poniższe wytyczne bazują na wnioskach kierowanych do NCN, ale można je stosować w przygotowywaniu wniosków kierowanych do innych instytucji. Skoncentrowano się na badaniach związanych tematycznie z szeroko rozumianym profilem działalności naukowej na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu. W przypadku realizowania badań z dziedzin, które wykraczają poza podstawową działalność UEP (np. eksperymenty medyczne, badania prowadzone na zwierzętach itd.) należy bazować na wytycznych stosownych komisji z innych jednostek badawczych.

1. Wyjaśnienie badania z udziałem ludzi

Przez badanie z udziałem ludzi należy rozumieć każde pozyskiwanie informacji pierwotnych od innych osób na podstawie np. badania ankietowego, wywiadu fokusowego, eksperymentu lub innych form bazujących na interakcji na linii badacz-uczestnik badania.

2. Dołączenie do wniosku opinii Komisji ds. Etyki

Na etapie przygotowywania wniosku o dofinansowanie projektu badawczego można zwrócić się do uczelnianej Komisji ds. Etyki z prośbą o wystawienie opinii, ale TYLKO w przypadku dysponowania PEŁNĄ dokumentacją przygotowaną na potrzeby badania (wraz z ostateczną wersją kwestionariusza ankietowego, scenariusza wywiadu itd.). Jeśli Komisja ds. Etyki wystawiła opinię to należy ją dołączyć do wniosku.

3. Sytuacja, w której uzyskanie opinii Komisji ds. Etyki na etapie przygotowywania wniosku nie jest możliwe

- a) Jeżeli przygotowanie kwestionariusza ankietowego, scenariusza wywiadu lub innych form gromadzenia danych pierwotnych ma być elementem projektu badawczego, o dofinansowanie którego przygotowany jest wniosek lub gdy z innych powodów wyżej wymienione elementy badania nie mogą być przygotowane w terminie umożliwiającym uzyskanie opinii Komisji ds. Etyki przed złożeniem wniosku o dofinansowanie to należy ZAPEWNIĆ instytucję finansującą o podjęciu stosownych kroków bezpośrednio przed rozpoczęciem realizacji badania, które jest częścią projektu w celu uzyskania opinii Komisji ds. Etyki.
- b) Wskazane jest powołanie się na Regulamin uczelnianej Komisji ds. Etyki, dostępny na <https://ue.poznan.pl/pobierz/cldJU1tRVIRcXg>
- c) Badacze powinni mieć już wstępnie opracowaną procedurę badawczą, której opis zostanie umieszczony we wniosku. Z punktu widzenia etyki badań należy wspomnieć o charakterystyce grupy badawczej i zasadach rekrutacji (opis grupy badawczej /w tym struktury/, liczebności, sposobu doboru, ewentualnego rejestrowania wywiadów czy eksperymentów /z obowiązkiem poinformowania o tym fakcie uczestników badania/ oraz ewentualnego wynagradzania uczestników).

- d) We wniosku należy napisać o anonimowości badania, jeżeli takie badanie jest planowane, jak również o sposobie ewentualnego anonimizowania danych, jeśli zbierane mają być jakiegokolwiek dane (nawet potencjalnie) identyfikujące uczestników badania .
- e) W przypadku planowanych badań imiennych trzeba takie postępowanie uzasadnić i dołączyć klauzulę o ochronie danych osobowych uczestników badania.
- f) Warto mieć przygotowaną informację kierowaną do badanych, w której zapewnia się uczestników o dobrowolności udziału w badaniu, orientacyjnym czasie trwania badania (jeśli jest znany na etapie przygotowywania wniosku), możliwości przerwania udziału w badaniu bez żadnych konsekwencji.
- g) Należy zidentyfikować i opisać potencjalne ryzyka natury etycznej, które mogą wystąpić w trakcie badania, np. odczuwanie dyskomfortu przez badanych, niewłaściwe zrozumienie pytań prowadzące do udzielenia błędnych odpowiedzi, dyskryminowanie określonych grup osób. Warto w takiej sytuacji opisać sposoby minimalizacji szans wystąpienia przedstawionych ryzyk.
- h) Badacze powinni zadeklarować posiadanie wszelkich kwalifikacji (w tym uprawnień) odpowiednich do przeprowadzenia badania, a w przypadku zaangażowania w realizację projektu innych osób dołożenie wszelkich starań, by dobrać osoby, które takie kwalifikacje posiadają.

4. Procedura w przypadku badań realizowanych wśród osób szczególnie wrażliwych

W przypadku badań prowadzonych z udziałem osób niepełnoletnich lub innych, które mają ograniczoną możliwość wyrażania swojej opinii w przestrzeni publicznej, należy zapewnić o wcześniejszym uzyskaniu zgody rodziców lub opiekunów prawnych. Wskazane jest dołączenie formularza zgody. Ponadto, należy uzasadnić dobór do próby wspomnianych osób.

5. Realizacja badań w szkodliwych warunkach

Jeżeli badania mają być realizowane w warunkach, które mogą stwarzać zagrożenie dla życia lub zdrowia kogokolwiek (np. warunki klimatyczne, związane z ukształtowaniem terenu, niestabilną sytuacją polityczną /w tym na obszarach, gdzie toczy się wojna/, relatywnie wysokim ryzykiem wystąpienia ataków terrorystycznych, podwyższonym ryzykiem zachorowania itd.) należy opisać procedury zapewniające bezpieczeństwo osób zaangażowanych w projekt.

6. Współpraca międzynarodowa

Jeśli planowane jest badanie w porozumieniu z badaczami/instytucjami z innych państw konieczne jest zapewnienie o poszanowaniu prawa oraz wszelkich norm (w tym społecznych, kulturowych, obyczajowych itd.) właściwych dla danego kraju/społeczności.

7. Rzetelność badawcza

Poza kwestiami dotyczącymi etapu pozyskiwania danych na podstawie interakcji z uczestnikami badania należy również zapewnić o rzetelności w realizacji projektu na każdym jego etapie. Trzeba pamiętać nie tylko o uczestnikach badania, ale także o innych osobach, które mogą mieć styczność z realizowanym projektem (w tym odbiorcy). Dlatego też zapis o przestrzeganiu wszelkich standardów rzetelności naukowej, które gwarantują właściwe jego przygotowanie, realizację oraz analizę wyników i prowadzenie dyskusji uniemożliwiającej między innymi manipulowanie danymi oraz stronnicze interpretowanie rezultatów uwiarygadnia prowadzenie procedury badawczej w sposób rzetelny.

8. Świadomość etyczna badacza

Należy zapewnić instytucję finansującą o świadomości etycznej badacza i poszanowaniu godności każdego człowieka w jakikolwiek sposób związanego z realizowanym projektem. Wskazane jest zapewnienie o realizacji badań zgodnie z Kodeksem etyki pracownika naukowego

[https://instytucja.pan.pl/images/2020/kodeks/Kodeks Etyki Pracownika Naukowego Wydanie III na stron%C4%99.pdf](https://instytucja.pan.pl/images/2020/kodeks/Kodeks_Etyki_Pracownika_Naukowego_Wydanie_III_na_stron%C4%99.pdf)

9. Wsparcie uczelnianej Komisji ds. Etyki

W przypadku jakichkolwiek wątpliwości natury formalnej można zasięgnąć opinii uczelnianej Komisji ds. Etyki. Wszelkie informacje, jak i niezbędne dokumenty znajdują się na stronie Komisji

<https://ue.poznan.pl/aktualnosci/komisja-ds-etyki-badan-naukowych/>

Ponadto Komisja ds. Etyki mocno rekomenduje szczegółowe zapoznanie się z wytycznymi NCN dla wnioskodawców

https://www.ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/regulaminy/wytyczne_dla_wnioskodawcow_kwestie_etyczne.pdf